

ГНОСЕОЛОГІЯ

Лекція перша

План

- 1 Загальна характеристика процесу пізнання.**
- 2 Суб'єкт та об'єкт пізнання, їхній взаємозв'язок.**
- 3 Чуттєве та раціональне пізнання, їхні форми.**
- 4 Поняття істини та її критеріїв. Діалектика абсолютного та відносного в об'єктивній істині.**

1. Загальна характеристика процесу пізнання

Пізнання

**- це процес
цілеспрямованого
відображення дійсності у
свідомості людини,
обумовлений суспільно-
історичною практикою
людства, а також
природною допитливістю**

Пізнання

**- це духовна діяльність,
спрямована на здобуття
НОВОГО знання.**

**Процес пізнання в цілому та
кожен його елемент
(компонент) зокрема мають
конкретно-історичний
характер.**

Логіка (спрямованість) процесу пізнання

- від пізнання явищ до
пізнання сутності.**

Чинники, що впливають на процес пізнання

- Соціокультурні чинники,**
- Індивідуальні особливості того, хто пізнає.**

Активізує процес пізнання виникнення у людини та суспільства нових потреб.

• Гносеологія (загальна теорія пізнання)

- це розділ філософії, що вивчає природу та сутність процесу пізнання, передумови, межі, засоби, форми пізнання, відношення знання до дійсності тощо.

Пізнавальний оптимізм

- точка зору, згідно з якою речі, явища, процеси в природі та людському житті (насамперед, їхня сутність) є пізнаваними.

**Головна підстава для
пізнавального оптимізму –
успіхи суспільного розвитку
в цілому.**

Агностицизм

- точка зору, згідно з якою сутність речей, явищ, процесів в природі та людському житті є непізнаваною.

Корені, підстави

АГНОСТИЦИЗМУ

- 1) гносеологічні корені (абсолютизація, або перебільшення, відносності, недосконалості й мінливості наших знань, складності та суперечності процесу пізнання й нескінченності, невичерпності, мінливості світу і людини як об'єктів пізнання);**
- 2) соціальні корені (вважається, що агностицизм особливо “розквітає” в періоди соціокультурних криз, суспільної нестабільності, зміни систем духовних цінностей, наукових картин**

**Агностики розривають
діалектичний зв'язок між
сутністю і явищем.**

2. Суб'єкт та об'єкт пізнання, їхній взаємозв' язок

**Об'єкт
пізнання –
фрагмент
буття, на який
у даний
момент
спрямована
пізнавальна
діяльність**

**Суб'єкт
пізнання –
той, хто у
даний момент
пізнає об'єкт.**

Діалектичний зв'язок між суб'єктом та об'єктом пізнання

Суб'єкт пізнання, як правило, є підготовленим до того, щоб побачити в даному фрагменті буття свій об'єкт, тому його вибір зазвичай не є стихійним.

Діалектичний зв'язок між суб'єктом та об'єктом пізнання

Суб'єкт і об'єкт пізнання взаємозв'язані процесом пізнання, передба-чають одне одного і поза цим зв'яз-ком не існують. Однак об'єкт пізнання - це певний фрагмент буття, що існує об'єктивно, таким і повинен пізнаватися; і суб'єкт також є відносно незалежним від об'єкта.

3. Чуттєве та раціональне пізнання, їхні форми

ФОРМИ ЧУТТЄВОГО ПІЗНАННЯ

- Відчуття
- Сприйняття
  - Уявлення

Форми чуттєвого пізнання

- **Відчуття – це відображення окремих сторін або ознак об'єктивно існуючих речей,**
- **Сприйняття – це відображення людиною об'єкту в його цілісності, в єдності його властивостей,**
- **Уявлення – це запам'ятовування цілісного чуттєво-наочного образу речі.**

Відчуття (і взагалі всі форми чуттєвого пізнання) знаходяться під впливом як біологічних характеристик людини (її фізіології, генетики тощо), так і різноманітних соціокультурних чинників й умов, в яких живе і виховується людина, залежать від її індивідуальних характеристик, психологічних станів (а на них, у свою чергу, впливають соціокультурні чинники).

Форми раціонального пізнання

- **Поняття**
- **Судження**
- **Умовивід**

**Поняття – форма мислення,
у якій відображаються
загальні та суттєві
властивості, зв'язки,
відношення речей, процесів,
явищ.**

**Поняття є результатом
абстрагування та
узагальнення.**

Логічна структура поняття

Зміст поняття

**– сукупність
суттєвих ознак
речі, процесу
тощо,
відображених у
даному понятті.**

Обсяг поняття

**– сукупність
речей, процесів
тощо, які
мисляться у
даному понятті.**

**Судження – форма мислення,
у якій що-небудь
стверджується
або заперечується щодо
сутності речей, процесів
тощо,
про зв'язки між річчю та її
властивостями,
про відношення між речами.**

Логічна структура судження:

Суб'єкт судження (S)

Предикат (P)

Зв'язка

Квантор

**Всі (квантор) берези (суб'єкт
судження) є (зв'язка) деревами
(предикат судження).
(Всі $S \in P$)**

**Деякі (квантор) книги (суб'єкт
судження) не є (зв'язка)
підручниками (предикат
судження).
(Деякі $S \text{ не } \in P$)**

**Умовивід – форма мислення,
в якій з одного, а частіше
двох
та більше суджень
(засновків) виводиться нове
судження (висновок).**

Види умовиводів

- Дедуктивні
- Індуктивні
- За аналогією

**Судження та умовивід
– форми руху понять.**

Сенсуалізм

Раціоналізм

**Абсолютизація
ролі
чуттєвого
пізнання**

**Абсолютизація
ролі
раціонального
пізнання**

**4. Поняття істини та її
критеріїв. Діалектика
абсолютного та відносного в
об'єктивній істині**

Об'єктивна істина -

**це знання, яке відповідає
об'єктивній реальності.**

**Абсолютна
істина –
знання повне,
вичерпне,
всебічне.**

**Відносна
істина –
знання в
принципі
вірне, але
неповне.**

**Будь-яка об'єктивна
істина є одночасно
як абсолютною,
так і відносною.**

засіб, за допомогою якого встановлюється відповідність наших знань об'єкту.

Основні критерії істини

- **Практика**
- **Пізнавальний**
- **Логічний**